

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук Теслюк Ірини Олександрівни на дисертацію Дмитрієнко Юлії Сергіївни «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність»

Актуальність теми дослідження. Представлена на рецензування дисертаційна робота Дмитрієнко Юлії Сергіївни «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України» присвячена вирішенню вагомій теоретико-прикладної проблеми, пов'язаної із з'ясуванням сутності, змісту та практичного потенціалу кримінологічної інформації в правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України.

Практичний досвід функціонування кримінально-виконавчої системи України засвідчує, що недоліки в організації запобіжної діяльності суттєво знижують ефективність виконання покарань і перешкоджають реалізації завдань, визначених ст. 1 КВК України. Це призводить до систематичного вчинення злочинів у сфері виконання покарань і пробації як з боку засуджених так і з боку персоналу ДКВС. Відповідно до державних програм реформування та результатів наукових досліджень, серед причин зростання пенітенціарної злочинності особливе місце посідає неналежне опрацювання кримінологічної інформації. Саме її незадовільне використання є джерелом негативних тенденцій, що спостерігаються у вітчизняній пенітенціарній системі протягом 1991–2025 років.

Особливої гостроти тема набуває в умовах воєнного стану в Україні. Поява нових категорій засуджених – колаборантів (ст. 111-1 КК), осіб, які надавали пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК), та суб'єктів, які перешкоджають діяльності ЗСУ (ст. 114-1 КК), що вимагає кардинального перегляду профілактичних підходів та критеріїв обліку, оскільки чинний правовий

механізм виявився не повністю готовим до оперативної інтеграції інформації про їхню підвищену суспільну небезпеку.

Також, збереження високої частки рецидивної злочинності (близько 24% у структурі всіх зареєстрованих кримінальних правопорушень) підтверджує, що існуючі програми виправлення та підготовки засуджених до звільнення потребують глибшого інформаційно-кримінологічного забезпечення.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.
При рецензуванні дисертаційної роботи та наукових публікацій автора з'ясовано, що дослідження є структурованим, логічним, послідовним відповідає заявленій меті та поставленим завданням, відображеним у роботі.

Автором, здійснено аналіз достатньої кількості публікацій, наукових підходів до розгляду досліджуваного явища. Основні результати дисертаційного дослідження Дмитрієнко Ю.С. викладено у 19 публікаціях, з яких: 5 – статті у фахових виданнях України; розділ в колективній монографії; 13 – тези матеріалів Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій і круглих столів.

Ступінь наукової обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України (загалом 310 найменувань).

Викладені в дисертації положення, що становлять наукову новизну, розроблено автором особисто. Використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом висновків і рекомендацій.

Емпіричну базу даного дослідження становлять дані офіційної державної статистики; Єдиного реєстру досудових розслідувань; офіційні відомості Міністерства юстиції та МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, архівні матеріали ДКВС України за 1991-2025 р. р. про сучасний стан використання кримінологічної інформації у кримінально-виконавчій та запобіжній діяльності, а також результати

анонімного опитування 697 осіб з числа персоналу органів і УВП, 697 працівників Національної поліції України та 697 студентів і курсантів вищих навчальних закладів юридичного профілю, яке було проведено у 2024 році у Вінницькій, Волинській, Запорізькій, Житомирській, Київській, Львівській, Рівненській, Черкаській та Харківській областях.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях полягає в комплексному дослідженні сучасних проблем, що стосуються місця і ролі кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, та розробці у зв'язку з цим науково обґрунтованих концептуальних заходів, спрямованих на удосконалення нормативно-правових підходів і підвищення рівня ефективності практичної діяльності органів і УВП з означених питань.

У роботі дисертанткою сформульовано низку положень, висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

- з'ясовано сутність і зміст поняття «кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань», яке містить у собі елементи не тільки теоретичного, але й прикладного характеру, що можуть слугувати основою для удосконалення законодавчих та інших нормативно-правових підходів, які пов'язані з предметом даного наукового дослідження;

- встановлено сучасний стан, тенденції та інші основні показники, що стосуються ролі, місця та впливу кримінологічної інформації на ефективність реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства, а також діяльності пов'язаної із запобіганням кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань;

- визначено особливості реалізації кримінологічної інформації у галузі кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності та доведено у зв'язку з цим їх взаємообумовленість і взаємозв'язок зі специфікою кримінально-виконавчих правовідносин, які виникають у процесі виконання – відбування покарань;

- розроблені науково обґрунтовані основні напрями удосконалення правового механізму та практики збору і обробки кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України, а також у галузі запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, які в узагальненому виді (у формі порівняльної таблиці та порівняльної записки до неї) спрямовані у відповідний Комітет Верховної Ради України для використання в законодавчій діяльності;

удосконалено:

- нормативно-правові підстави застосування кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань шляхом встановлення існуючих у зв'язку з цим правових прогалин і колізій та розробки науково обґрунтованих заходів, спрямованих на їх усунення, а також пропозицій щодо автентичного тлумачення у нормах кримінально-виконавчого законодавства України (у виді приміток до статей КВК), які мають пряме відношення до предмета даного наукового дослідження;

- принципи реалізації кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України з урахуванням аналогічних загальноновизнаних керівних засад, що закріплені в нормах міжнародного права, а також в інших галузях кримінально-правового характеру (КК України, КПК України, законодавчих актах, які регулюють процес виконання – відбування покарань);

- змістовні елементи та напрями сучасної державної політики у сфері виконання покарань України з метою підвищення її впливу на ефективність використання кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у процесі виконання – відбування покарань;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні підходи щодо стану і методології досліджень з питань, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, що дозволило обґрунтувати актуальність, теоретичну та практичну цінність даної дисертації;

- теоретико-прикладні позиції учених, що стосуються міжнародно-правових підходів з питань застосування кримінологічної інформації у правовому

механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань, що дало можливість обґрунтувати необхідність більш активного використання у національному кримінально-виконавчому законодавстві та в процесі виконання – відбування покарань позитивного зарубіжного досвіду.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що положення дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення, і використовуються у різних сферах суспільної діяльності, а саме

- у: - законодавчій діяльності – з метою удосконалення діяльності, пов'язаній з використанням кримінологічної інформації у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України (листи – впровадження від Комітету Верховної Ради України з питань забезпечення правоохоронної діяльності (вих. № 2205-1 від 16.07.2024; № 04-27/12-2024/170608 від 01.08.2024; № 04-27/12-2024/252836 від 14.11.2024; № 04-27/12-2024/252839 від 14.11.2024));

- практичній діяльності – для підвищення рівня ефективності використання кримінологічної інформації у процесі виконання – відбування покарань і запобігання кримінальним правопорушенням (акт впровадження в практичну діяльність органів Управління СБ України в Одеській області від 19.03.2026);

- науковій діяльності – при проведенні наукових досліджень щодо ролі кримінологічної інформації у сфері виконання покарань України (акт впровадження в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 02 лютого 2026 року);

- освітній процес – для забезпечення викладання навчальних дисциплін «Кримінологія» та «Кримінально-виконавче право» (акт впровадження в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 02 лютого 2026 року).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційне дослідження Дмитрієнко Юлії Сергіївни на тему «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України», має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та 13 додатків.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми і зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Позитивно оцінюючи отримані Дмитрієнко Ю.С. результати здійсненого ним дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну значимість, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання, нечіткість обґрунтування окремих положень, міркувань та висновків автора, зокрема:

У підрозділі 3.3 дисертації автор ґрунтовно підійшов до висвітлення проблем прогнозування розвитку злочинності та планування заходів запобіжної діяльності у сфері виконання покарань і пробації, а також запропонував низку змін до кримінально-виконавчого законодавства та відомчих нормативно-правових актів. Такий підхід, безперечно, має практичне значення, оскільки спрямований на вдосконалення організаційно-правових засад використання кримінологічної інформації в діяльності установ виконання покарань.

Разом із тим, авторові доцільно було б більш чітко конкретизувати механізм практичної реалізації запропонованих змін, зокрема визначити суб'єктів, відповідальних за здійснення кримінологічного прогнозування, порядок їх взаємодії, а також критерії оцінювання ефективності відповідних прогнозів і планів запобіжної діяльності.

Проте, не дивлячись на вказані вище зауваження, слід констатувати, що вони носять теоретико-пізнавальний та рекомендаційний характер і суттєвого

впливу на отримані в ході даного дослідження результати не мають, як, власне, і в цілому не впливають на високий рівень проведеного здобувачем наукового пошуку, відображають власну наукову позицію рецензента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації Дмитрієнко Юлії Сергіївни на тему «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України», свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату чи фальсифікацій.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають наукове та практичне значення.

Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснене дослідження, написана грамотною юридичною мовою та оформлена відповідно до вимог, що пред'являються до такого виду наукових праць.

Дисертація Дмитрієнко Юлії Сергіївни на тему «Кримінологічна інформація у правовому механізмі запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», є:

1. Завершеним особистим рукописом, у якому вирішено наукове завдання, що складає зміст предмету дослідження.

2. Відповідає спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Дмитрієнко Юлія Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність».

Рецензент:

Начальник відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури ОДУВС
кандидат юридичних наук

Ірина ТЕСЛЮК